

Post-İnternet Çağında Hito Steyerl'in Video Pratiklerinde Veri-Beden ve Dijital Gözetim

Data Bodies and Digital Surveillance in Hito Steyerl's Video Practices in The Post-Internet Condition

ÖZET

Hito Steyerl, dijital teknolojiler, medya altyapıları ve sanat-politika ekseninde küresel sermaye ilişkilerini eleştirel yaklaşımla ele alan bir sanatçıdır. Post-İnternet politikaları bağlamında görüntüler, bir şeyi göstermekten çok, dolaşıma giren, gözetimi olanaklı hale getiren ve veriye dayalı emek biçimlerini üreten işlevsel alanlar olarak tanımlanabilir. Sanatçının eserleri, bu dönüşümün merkezinde konumlanarak bedeni veriye indirgeyen mekanizmaları, dijital gözetim sistemlerini ve görüntünün dolaşım ağlarını sorgulayıcı bir perspektifle tartışmaya açmaktadır. Steyerl, izleyiciyi gözleyen ve gözetlenen bir konuma yerleştirerek, estetik deneyim, politik bir bilinç ve direniş öznesi haline getirmektedir. Bu bağlamda ele alınan Steyerl'in 2013–2015 yılları arasında ürettiği “How Not to Be Seen” ve “Factory of the Sun” gibi eserleri, Post-İnternet çağında bedenin veriye ve dijital ağlara dönüşümünü ve yeniden tanımlanmasını ele alan video-essay ve video enstalasyon çalışmalarıdır. Steyerl'in veri-beden kavramı, bireysel gözetim ve izlenme meselelerini ekonomik ve politik yapıların bedeni biçimlendirme ve düzenleme modellerini açığa çıkaran bir çözümleme aracıdır. Bu makalede, Post-İnternet çağında Hito Steyerl'in çalışmaları, dijital altyapılar, gözetim mekanizmaları ve veri dolaşım ağları ile iç içe gelişen politik bir düşünme biçimi çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, Michel Foucault'nun disipliner iktidar, panoptik gözetim ve görünürlük aracılığıyla işleyen iktidar analizleriyle ilişkilendirilerek, dijital gözetimin özneyi kuran, yönlendiren ve üreten bir iktidar teknolojisi olarak nasıl işlediği Steyerl'in video pratikleri üzerinden incelenmektedir. Çalışma, sanatçının eserlerinde belirginleşen veri-beden kavrayışını, görünürlük ve görünmezlik düzeneklerini ve görsel iktidar yapılarını, bedenin, görüntünün ve bilginin dijital kültür içindeki dönüşümü üzerinden kuramsal olarak tartışmaktadır. Bu çerçevede sanatçının politik-estetik üretimleri, güncel dijital kültür ve gözetim toplumuna yönelik eleştirel bir katkı olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Post-İnternet, Video Essay, Veri-Beden, Dijital Gözetim, Dijital Kültür.

ABSTRACT

Hito Steyerl is an artist whose work critically examines global capital relations through digital technologies, media infrastructures, and the intersection of art and politics. In the context of Post-Internet politics, images can be understood not merely as representations but also as functional spaces that circulate, enable surveillance, and generate forms of data-based labor. The artist's works occupy a central position within this transformation, opening to discussion from a questioning perspective the mechanisms that reduce the body to data, digital surveillance systems, and the circulation networks of images. By positioning the viewer as both observer and observed, she transforms aesthetic experience into a form of political consciousness and a site for agency and resistance. In this context, Steyerl's works produced between 2013 and 2015, such as “How Not to Be Seen” and “Factory of the Sun”, are video-essay works that address the transformation and redefinition of the body into data and digital networks in the Post-Internet era. Steyerl's concept of data-bodies functions as an analytical tool that reveals how economic and political structures shape, regulate, and organize the body, beyond individual surveillance and observation. This article examines Steyerl's work within a framework of political thinking intertwined with digital infrastructures, surveillance mechanisms, and data circulation networks in the Post-Internet era. In this context, Michel Foucault's analyses of disciplinary power, panoptic surveillance, and visibility are employed to understand how digital surveillance operates as a technology of power that shapes, directs, and produces subjects, as exemplified in Steyerl's video practices. The study discusses Steyerl's conceptualization of data-bodies, the dynamics of visibility and invisibility, and visual power structures, considering the transformation of the body, image, and information within digital culture. Consequently, her political-aesthetic production is positioned as a critical contribution to contemporary debates on digital culture and surveillance societies.

Keywords: Post-Internet, Video Essay, Data-Bodies, Digital Surveillance, Digital Culture

Engin Aslan¹

How to Cite This Article

Aslan, E. (2026). Post-internet çağında Hito Steyerl'in video pratiklerinde veri-beden ve dijital gözetim. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(3), 517-523. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19292164>

Arrival: 13 February 2026

Published: 28 March 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doç., Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, İzmir, Türkiye. ORCID ID: 0000-0001-7838-7151

GİRİŞ

Post-İnternet dönemi olarak adlandırabileceğimiz içinde bulunduğumuz süreç, dijital teknolojilerin iletişim araçlarının ötesine geçerek toplumsal yaşamın neredeyse tamamını yeniden biçimlendirdiği bir dönüşüm çağıdır. Post-İnternet kavramı, ilk olarak 2008’de sanatçı ve küratör Marisa Olson tarafından kullanılmış, ardından 2009’da eleştirmen Gene McHugh tarafından sistematik biçimde geliştirilmiştir. Olson’a göre terim, interneti kullanan veya internette var olan yapıtların ötesinde, internet kültürünün mecazlarını, popüler söylemlerini, ekonomik-politik yapısını ve görsel üretimleri eleştirel biçimde yanıtlayan çevrimiçi ve çevrimdışı üretimleri kapsamaktadır. (McHugh, 2011). Bu bağlamda düşünüldüğünde, Steyerl Post-İnternet sanatın etkili temsilcilerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Sanatçının sinema, belgesel, video-essay ve dijital medya arasındaki sınırları bulanıklaştıran, veri-beden, gözetim sistemleri ve küresel enformasyon kapitalizmi gibi konular üzerine odaklanan çalışmaları, bireyin günümüz dijital ekonomisinde nasıl bir veri nesnesine dönüştüğünü, kamu otoriteleri, özel şirketler ve teknoloji ağları tarafından işletilen görünmez iktidar biçimlerinin nasıl yapılandığını görsel ve kavramsal düzeyde açığa çıkarmaktadır. Politik, teorik ve dijital medya analizleriyle video-essay ve video enstalasyonlarıyla dikkat çeken Steyerl’in eserleri, bedensel varoluş, veri dolaşımı ve gözetim rejimleri arasındaki ilişkileri anlamak için kayda değer bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Steyerl’in “How Not to Be Seen: A Fucking Didactic Educational.MOV File” video-essay çalışması mizah, didaktik dil ve dijital arayüz estetiğini kullanarak görünürlük, gözetim ve veri-beden kavramlarını eleştirel biçimde tartışan yönleriyle çağdaş sanattaki en belirgin örnekler arasında yerini almıştır. Bu bağlamda video-essay, temsili bir anlatım biçiminin ötesine geçerek düşüncenin üretildiği bir pratik olarak konumlanmakta ve sanatçının eserini kavramsal düzeyde tanımlamayı mümkün kılmaktadır. Video-essay, düşüncenin metin yerine görüntü ve montaj yoluyla üretildiği, teorik argümanın görsel yapılar üzerinden kurulduğu eleştirel bir medya pratiğidir (Bresland, 2010).

Sanatçı, “Factory of the Sun” adlı bir diğer çalışmasında, oyun estetiği, dijital emek ve gözetim kavramlarıyla bir araya getirerek Post-İnternet politikalarının görsel ve işitsel eleştirisine odaklanmaktadır. Söz konusu eser, izleyiciyi bir video oyunu arayüzünü andıran sanal bir mekâna yerleştirirken, bedenin veri üretimiyle kurduğu ilişkiyi ironik ve parçalı bir anlatı üzerinden görünür hale getirmektedir. Dolayısıyla, tekil bir anlatıdan ziyade, dans performansları, hareket yakalama (motion capture) kayıtları, haber görüntüleri ve dijital animasyonların montajıyla ilerleyen çok katmanlı bir yapı içerisinde oluşturulmaktadır. “Factory of the Sun”da beden, klasik anlamda temsil edilen bir özne olmaktan çıkarak, hareketleri ölçülen, kodlanan ve enerjiye dönüştürülen bir veri-beden olarak karşımıza çıkmaktadır. Dans eden figürlerin “motion capture” teknolojisiyle kaydedilmesi ise bedenin fiziksel varlığının dijital sistemler tarafından soyutlanarak yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu durum eseri eğlence endüstrisinin ve gözetim teknolojilerinin birleşik unsuru haline getirmekte ve Steyerl, bu olguyu dijital emek kavramıyla ilişkilendirerek, Post-İnternet çağında bedenin görünmez bir üretim aracına dönüştüğünü ima etmektedir.

Post-İnternet, internetle kuşatılmış bir yaşam bağlamında öznenin deneyimlediği yeni kültürel koşulları ifade eden bir kavramdır. Bu ortamda algı, bilgi, dikkat, emek ve toplumsal ilişkiler büyük ölçüde dijital altyapılar tarafından belirlenmektedir. Wallace, Post-İnternet kavramını internetin yalnızca yeniliğine dayanan üretimlerden uzaklaşan, bunun yerine internetin araç ve estetik mantığını farklı temaları sorgulamak için kullanan “yeni bir estetik çağ” olarak yorumlamıştır. (Wallace, 2014). Connor ise Post-İnternet kavramını, “internet sonrası” bir döneme işaret eden tarihsel bir kırılma yerine, internetin düşünme biçimlerini, algıyı ve kültürel atmosferi belirlediği güncel bir zihniyeti tanımlamaktadır (Connor, 2013). Bu nedenle, Post-İnternet kavramı içerisinde değerlendirilen her iki çalışma da dijital teknolojilerin beden, görüntü ve gözetim ilişkilerini nasıl yeniden yapılandığını eleştirel bir perspektifle ele alan çalışmalar olarak değerlendirilebilmektedir.

Post-İnternet’in Kültürel Politikası, Dijital Gözetim ve Görüntü İktidarı

Post-İnternet terimi, yukarıda belirtildiği üzere, günümüz sanat üretiminde internetin ortaya çıkışından sonraki bir zaman dilimini tanımlamak yerine, internetin yaşamın tüm alanlarına nüfuz ettiği mevcut kültürel durumu ifade eden bir kavram olarak düşünülmektedir. Kavram, sanatçılar ve küratörler tarafından internetin etkisinin sanatın üretim, dolaşım ve deneyim biçimlerine nasıl dönüştürücü bir etki yaptığını tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu bağlamda Post-İnternet sanatı, estetik, kültürel ve toplumsal ilişkileri yeniden şekillendiren bir ilke olarak ele alındığı bir konumlanmayı ifade etmenin yanında, Post-İnternet eserleri, dijital teknolojiler ve algoritmik ortamları sanat üretiminin temel bileşenleri hâline getirmektedir (Wikipedia, 2025).

Sanatçı, söz konusu kavramların gündelik dilde dolaşıma giren tanımlarını yetersiz bularak bu kavramları dijital ağlar, veri ekonomisi ve gözetim mekanizmaları bağlamında eleştirel biçimde yeniden konumlandırır. Nitekim Steyerl, bugünün medya altyapısı ile dijital ağlarında dolaşıma giren veri ve görüntülerin, maddi, politik ve

ekonomik ilişkiler ağı içinde yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Steyerl, 2017). Bu yönüyle sanatçı veriyi, ağ bağlantıları ve dolaşım süreçleri içinde güç ilişkilerinin yeniden üretimine ve denetimine aracılık eden politik bir kavram olarak tanımlamaktadır. Steyerl 2009 yılında eleştirel bir bakışla yazdığı “In Defense of the Poor Image” makalesinde bu konuyu özellikle “poor image” (yoksul görüntü) kavramı üzerinden açıklamaktadır. Sanatçı, düşük çözünürlüklü ve bozulmuş kopya gibi sıradanlaşmış görüntüleri dijital kapitalizmin görsel hiyerarşisinde “alt sınıf” olarak tanımlar ve bu görüntüler hızlı dolaşimleri, kolay erişilebilirlikleri nedeniyle de normatif medya yapılarının ideolojik denetimini zorlamaktadırlar. Bu durum ise görünür olmayanları görünür hale getirerek, dijital ağların ekonomik ve politik işlemleriyle ilişkilendirilen bir görsel-politik kavram olarak işlev kazanmasını olanaklı hale getirmektedir (Steyerl, 2009). Dolayısıyla sanatçı, “görüntü” ve “algı” gibi kavramların gündelik tanımların ötesinde, dijital ağların maddi politikaları ve gözetim mekanizmaları bağlamında yeniden düşünülmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu çerçevede görüntü ve veri, ağ temelli denetim mekanizmalarıyla örülü güç ilişkilerinin üretildiği maddi bir zemin olarak okunmaktadır. Steyerl’in eleştirel pratikleri, görüntüyü pasif bir temsil düzeyinde tanımlamak yerine, onu dijital çağın üretim ilişkilerinin, kapitalist dolaşım mantığının ve gözetim politikalarının bir bileşeni haline getirir ki bu da günümüzün bilgi toplumunun temel yapısal özelliklerini açığa çıkaran bir kavramsal mücadele alanına denk düşmektedir (Steyerl, 2009).

Veri-beden (data body), bireyin dijital ortamlarda oluşturduğu izlerin, kayıtların, algoritmik temsillerin, profillerin ve ölçümlerin toplamı olarak tanımlanmakta ve bireyin kimliğinin yerini giderek daha fazla bu veri kümeleri almaktadır (Cheney-Lippold, 2017). Bu bakışla Steyerl, dijital öznenin konumunu tartışmaya açarak, izleyiciyi görüntüyle kurduğu ilişkide pasif bir alıcı olarak tanımlamak yerine, veri üreten, izlenen ve sınıflandırılan bir veri-bedene dönüştüğünü ileri sürmektedir. Dolayısıyla beden, dijital ağlar içinde temsil edilen bir imge olmaktan çıkarak, izleme teknolojileri, hareket yakalama sistemleri ve davranışsal analizler aracılığıyla sürekli olarak yeniden yazılan bir veri yüzeyi haline gelmektedir. Böylelikle sanatçı, dijital gözetimin dışsal bir denetim mekanizması olarak algılanmasının ötesinde, öznenin kendini algılama ve konumlandırma biçimlerini dönüştüren içselleştirilmiş bir iktidar biçimi olarak işlediğini ortaya koymaktadır.

Temsil ve iktidar ilişkileri bağlamında ise dijital gözetim, yalnızca bireylerin izlenmesiyle sınırlı kalmayıp, görünürlük ve görünmezlik ilişkilerini yeniden düzenleyen, davranışları yönlendiren ve özneyi disipline eden bir mekanizma olarak işlev görmektedir. Nitekim bu süreç, Michel Foucault’nun panoptikon ve disiplinler iktidar analizlerinde ortaya koyduğu gibi, gözetimin sadece dışsal bir kontrol aracı olmadığını, aynı zamanda bireyin kendisini algılama, konumlandırma ve özneleşme biçimlerini dönüştüren içselleştirilmiş bir iktidar teknolojisi olduğunu göstermektedir (Foucault, 1995). Post-İnternet ortamında bu mekanizma, fiziksel bedenin yerini veri izleri, meta veriler ve dijital profiller aracılığıyla sürdürmektedir. Steyerl’in video pratikleri, bu görünürlük ve veri-beden ilişkilerini estetik bir biçimde ortaya konarak, çağdaş iktidarın dijital zeminini açığa çıkaran bir yapıya dönüşmüş durumdadır. Foucault, modern iktidarın bedeni sadece cezalandırılan bir nesne olarak değil, politik ilişkilerin doğrudan yüzeyi olarak ele aldığını vurgulamaktadır (Foucault, 1995). Foucault’nun işaret ettiği bu durum, modern disiplin toplumuna geçişi ve gözetim tekniklerinin nasıl kalıcı ve içselleştirilmiş bir hâl aldığını anlamak için temel bir çerçeve sunmaktadır ve bu kapsam aynı zamanda, Post-İnternet kültürde veri-beden kavramını tartışmak için de işlevsel bir metafor sağlamaktadır. Steyerl’in video çalışmalarında beden, görünürlük ve veri; dijital ağlar içinde kurulan iktidar ilişkilerini ve gözetim tekniklerini açığa çıkaran temel unsurlar olarak ele alınmaktadır. Sanatçı, kendisini bir bakıma bu yapılar üzerinden günümüz gözetim biçimlerinin nasıl işlediğini deşifre eden bir konuma yerleştirmektedir. Nitekim Steyerl’in bu yaklaşımı, Foucault’nun modern disiplin ve cezalandırma mekanizmalarını çözümlemesine paralel bir düşünme biçimini sürdürmektedir. İktidarın bedeni doğrudan baskı altına almaktan çok, onu görünürlük, kayıt ve düzenleme teknikleri aracılığıyla biçimlendirdiği fikri, Steyerl’in dijital ağlara dair analizlerinde yeniden yorumlanmaktadır. Bu açıdan sanatçı, günümüz dijital ortamlarında gözetimi basit bir izleme pratiği olarak ele almak yerine, gözetimin özneyi kuran ve yönlendiren bir süreç olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle dijital gözetim edilgin bir takip mekanizması olmaktan çıkarak, öznenin kendini algılama ve düzenleme biçimlerine doğrudan etki eden kurucu bir iktidar teknolojisi olarak düşünülebilir. Dolayısıyla, görüntü ve beden arasındaki ilişki, çağdaş iktidar biçimlerinin temel işleyiş alanlarından biri hâline gelmektedir.

Veri-Beden ve Özneleşmenin Post-İnternet Paradigması

Post-İnternet çağında beden, kavramsal bir kategori ve maddi bir varlık olarak veriyle eklemlenmekte, algoritmik görünürlük süreçleri doğrultusunda dijital ağlar içinde dolaşıma katılmaktadır. Bu dolaşım, bedeni sabit bir imge olmaktan çıkarak ölçülen, kaydedilen ve yönlendirilen bir veri akışı içinde konumlandırmaktadır. Dolayısıyla beden, dijital görünürlük içinde sürekli izlenen ve çözümlenen bir varlık hâlini alırken, bu süreç, kişinin kendisini algılama biçiminde dönüşümlere yol açmakta; görünürlük ise estetik bir mesele olmanın ötesine geçerek politik ve ekonomik değer üretim alanına dönüşmektedir. Post-İnternet ortamında beden, yaşanan deneyimlerin ötesinde

kodlanmış ve dolaşıma sokulmuş bir iz olarak varlık kazanmaktadır. Böylelikle özneleşme, salt fiziksel deneyimler çerçevesinde kalmayıp veri akışları ve algoritmik sınıflandırmalarla da biçimlenmektedir. Beden ise yaşayan varlık ile dijital iz arasında sürekli bir gerilim alanında konumlanmaktadır. Bu nedenle insan, bir bakıma dijital izleri aracılığıyla varlığını sürdürme olanağı bulabilmektedir. Bu kavramsal çerçeve Foucault'nun modern iktidar analizleriyle birlikte düşünüldüğünde daha belirgin hale gelmektedir. Nitekim modern dönemde iktidarın bedeni doğrudan bastırmak yerine onu üretken, düzenlenebilir ve denetlenebilir bir varlık olarak biçimlendirdiği vurgulanmaktadır. Foucault kitabında, disiplin tekniklerinin bedeni ayrıntılı biçimde çözümleyen, parçalayan ve işlevsel kılan bir mikro-iktidar ağı oluşturduğunu belirtmektedir (Foucault, 1995). Bu yaklaşım, günümüz dijital ortamlarında bedenin veri üzerinden çözülmesiyle paralel bir okuma imkânı sunmaktadır.

Urhan, Foucault'nun iktidar anlayışını açıklarken, iktidarın merkezi bir baskı aygıtından çok, gündelik pratikler ve kurumsal düzenlemeler içinde işleyen bir ilişki biçimi olduğunu belirtmektedir (Urhan, 2010). Bu yorum, veri-beden kavrayışının güncel karşılığını anlamak açısından önemlidir, çünkü dijital ağlarda beden, tek bir merkez tarafından kontrol edilen bir nesne değildir, çoklu teknikler ve yazılımlar aracılığıyla sürekli yeniden tanımlanan bir varlıktır. Bu nedenle veri-beden, pasif bir kayıt alanı olarak düşünülmemelidir. Aksine, özneleşme süreçlerinin gerçekleştiği dinamik bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Birey, kendi dijital izlerini üretirken aynı zamanda bu izler tarafından da tanımlanmaktadır. Profil oluşturma, içerik üretimi, görsel paylaşım ve etkileşim biçimleri, bir bakıma öznenin kendisini tanımlama pratikleriyle iç içe geçen bir olguya dönüşmektedir. Post-İnternet paradigması içinde beden, maddi ve sayısal katmanları olan, dolaşım hâlindeki bir özne formuna dönüşmektedir. Dolayısıyla veri-beden, çağdaş dijital kültürde iktidarın işleyişini görünür kılan temel kavramlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Foucault'nun disiplin ve görünürlük analizleri, bu yapının tarihsel sürekliliğini ortaya koyarken, Post-İnternet koşulları, söz konusu işleyişin algoritmik ve veri temelli bir alana taşındığını göstermektedir. Bu çerçevede özneleşme, artık fiziksel mekânlarda kurulan bir deneyim olmaktan çıkarak dijital ağların sürekliliği içinde şekillenen çok katmanlı bir süreç olarak değerlendirilebilir. Steyerl'in video pratikleri, bu kavramsal çerçeve içerisinde, bedensel varlığın dijital altyapılar aracılığıyla nasıl araçsallaştırıldığını, parçalandığını ve yeniden inşa edildiğini göstermektedir.



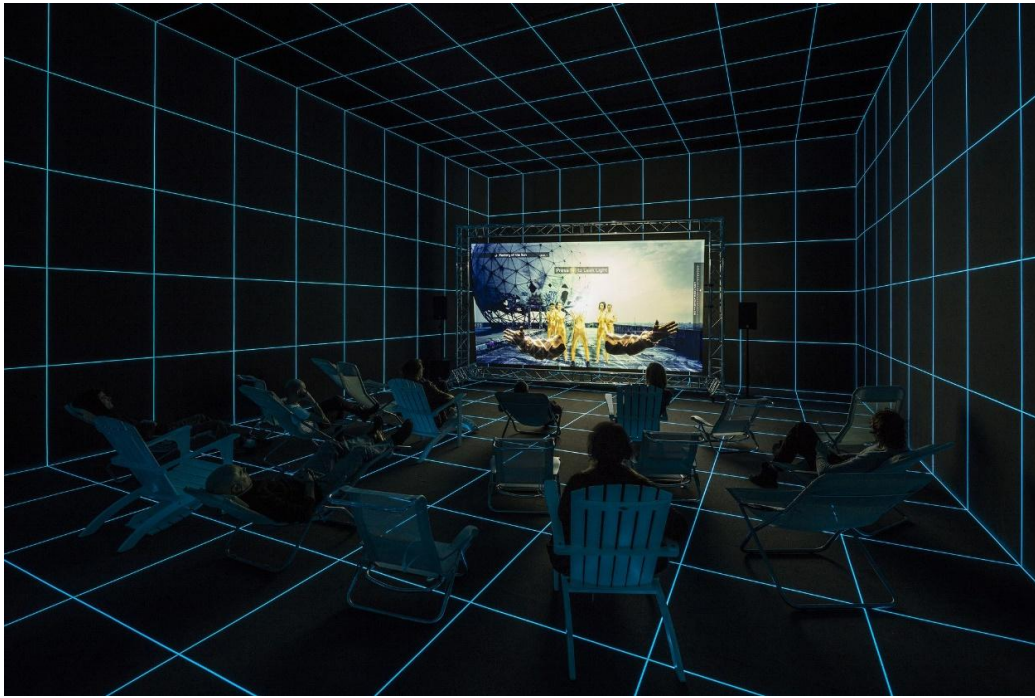
Görsel 1: Hito Steyerl, How Not to Be Seen: A Fucking Didactic Educational.MOV File, Detay I-II-III-IV, HD Video-Essay Enstalasyon, 13 Dk., 2013.

Kaynak: Moma: 2014.

2013 tarihli söz konusu çalışmalarından biri olan, “How Not to Be Seen: A Fucking Didactic Educational.MOV File” (Görsel 1) adlı çalışmada, bedenin görünürlüğü bilinçli olarak azaltılmış, pikselize edilmiş ve geçici hâle getirilmiştir. Söz konusu video-essay, yaklaşık 13 dakika süresine sahip olup, renkli dijital görüntü ve stereo ses kullanılarak “.MOV” formatında üretilmiştir. Teknik ve görsel kurgu açısından, bedeni, görünürlüğü ve veriyi dijital ağlar aracılığıyla şekillendiren iktidar ilişkileri çerçevesinde ele alan eser, izleyiciyi pasif bir gözlem pozisyonundan çıkararak veri-beden ilişkilerini analiz eden ve deneyimleyen etkin bir role konumlanmaktadır. Steyerl, bu gözetimin izleme işlevinin dışında, özneyi kuran bir mekanizma olduğunu düşünmektedir (Steyerl, 2013). Burada özne, görünürlük ve görünmezlik ağları içinde konumlanmakta, her hareket ve görüntü izi potansiyel düzenleme ve disipline etme etkileri taşıyan bir konuma yerleştirilmektedir (Foucault, 1995). Teknik olarak, yüksek

çözünürlüklü dijital çekimler, animasyonlar ve bilgisayar grafikleri ile oluşturulmuş Hibrit (melez) bir kurgu olan çalışma, “yoksul görüntü” (poor image) kavramıyla bağlantılı olarak, verinin görünürlüğü üzerindeki iktidarını eleştirel biçimde görünür hale getirmektedir. Steyerl’e göre “poor image” kavramı, düşük çözünürlüklü ve kopyalanmış görüntülerin dijital dolaşım içindeki politik ve kültürel işlevlerini açığa çıkaran bir strateji olarak tanımlanmaktadır (Steyerl, 2009).

Foucault’nun “İktidarın Gözü” adlı eserinde belirttiği üzere, modern iktidar gözetimi, bireyi izlemekle kalmayıp onun davranışlarını, algılamalarını ve konumlanışını şekillendirmektedir (Foucault, 2015). Steyerl’in çalışmasında da beden, pikselleştirme ve geçici görünürlük üzerinden sürekli izlenen, sınıflandırılan ve yeniden yapılandırılan bir veri formuna dönüşmektedir. İzleyici, bu süreç aracılığıyla kendi dijital görünürlüğünü sorgularken aynı zamanda gözetim teknolojilerinin özneyi nasıl konumlandığını deneyimlemektedir. Video-essay’in teknik ve görsel kurgusu, bedeni ölçülebilir ve yönlendirilebilir bir veri alanı hâline getirerek Post-İnternet çağında özneleşmenin nasıl algoritmik ve ağ temelli bir biçim aldığını ortaya koymaktadır. Bu bakımdan Steyerl’in video-essay’i, dijital ortamda bedenin ve verinin iktidar ilişkileri içinde yeniden üretildiğini, izleyicinin deneyim alanına açarak, politik ve estetik bir farkındalık alanı oluşturmaktadır.



Görsel 2. Hito Steyerl, Factory of the Sun, 23 Dk., Renkli Dijital Görüntü, Stereo, 2015

Kaynak: Kunsthall Charlottenborg: 2017.

Sanatçının, 2015 tarihli 23 dakikalık tek kanallı bir diğer video enstalasyonu olan “Factory of the Sun” (Görsel 2), renkli dijital görüntü ve stereo ses ile üretilmiştir. Çalışma, dijital veriyi enerji akışı olarak görselleştirerek bedensel varlığı ağlarda dolaşan, depolanan ve veri ekonomisine tabi bilgiye dönüştürmektedir. Teknik ve görsel kurgu, izleyiciye bedeni veriyle eklemlenen bir özne olarak deneyimleme olanağı sunarak, dijital görünürlük süreçleri üzerinden gözetim ve iktidar ilişkilerine odaklanmaktadır. Steyerl’in bu yaklaşımı, Foucault’nun panoptik gözetim modelinde olduğu gibi, öznenin görünürlük ve veri üzerinden konumlandırılmasını ve sürekli biçimde yeniden üretilmesini görselleştirmektedir (Foucault, 2015).

Foucault’nun disipliner iktidar ve panoptik gözetim analizleri, bu fenomenleri yorumlamak için kuramsal bir çerçeve sunar. Tıpkı panoptik yapıda gözetimin özneyi içselleştirilmesi gibi, Post-İnternet ağları da görünürlüğü dijital bedene yerleştirir ve öznenin kendi kendini izleyen bir aktör hâline gelmesini sağlar (Foucault, 1995). Steyerl’in video-essay ve video enstalasyonları, bu mekanizmayı estetik bir deneyim aracılığıyla ele almakta ve izleyiciyi verinin özneyi nasıl şekillendirdiğini, bedensel varlığın dijital ağlar içinde araç ve hedef olarak nasıl konumlandığını sorgulayan bir düşünme alanına yönlendirmektedir. Bu yaklaşım, Foucault’nun modern iktidarın görünürlük, izleme ve bilgi üretimi arasındaki ilişkiler üzerinden özneyi kuran işleyişine dair çözümlemeleriyle ilişkilendirilebilecek bir düşünsel çerçeve sunmaktadır. Foucault’nun disipliner iktidara ilişkin analizlerinde, görünürlük belirli bir iktidar teknolojisinin temel unsurlarından biri olarak ele alınmakta ve bireylerin davranışlarını düzenleyen bir bilgi üretim alanı ile bağlantılı biçimde düşünülmektedir. Foucault, disiplinin bireyleri sürekli olarak izlenebilir ve kaydedilebilir bir konuma yerleştirdiğini, bu süreçte görünürlüğün iktidarın işleyişinde merkezi bir rol üstlendiğini belirtmektedir (Foucault, 1992). Bu perspektiften bakıldığında, dijital ağlar içinde

dolaşan görüntüler ve veri akışları, çağdaş gözetim biçimlerinin işleyişini anlamlandırmak için önemli bir zemin oluşturmaktadır. Steyerl'in çalışmaları da bu noktada, dijital ortamlarda üretilen görüntülerin ve veri izlerinin özne oluşum süreçleriyle nasıl ilişkilendiğini araştıran estetik bir araştırma alanı sunmaktadır (Foucault, 1995).

Sanatçı, "Factory of the Sun" çalışmasında beden hareketini, veri akışları ve sayısal izlerle ilişkilenen bir yapının parçası olarak düşünerek, izleyicinin dijital ortamlarda gerçekleşen gözetim süreçlerini eleştirel bir perspektifle değerlendirmesine olanak tanınmaktadır. Bu bağlamda Steyerl'in üretimleri, disiplinler arası gözetim anlayışının dijital medya ortamlarında aldığı yeni biçimleri tartışmaya açan bir sanat pratiği olarak değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla gözetim, bireyleri doğrudan baskı yoluyla denetleyen bir mekanizma olarak değil, davranışları düzenleyen ve öznenin kendi eylemlerini kontrol etmesine yol açan bir düzenleme biçimi olarak anlaşılmaktadır.

Dijital gözetim kültürünü anlamak için bir diğer kapsamlı çerçeve ise Shoshana Zuboff'un "The Age of Surveillance Capitalism" adlı çalışmasıdır. Zuboff, bu eserinde "gözetim kapitalizmi" kavramını ortaya koyarak, büyük teknoloji şirketlerinin veri toplama ve analiz pratiklerinin üzerinden insan davranışlarını nasıl tahmin ettiğini ve yönlendirdiğini tartışır. Bu bağlamda dijital gözetim, salt kontrol aracı olmaktan çıkarak ekonomik ve politik bir iktidar biçimi haline gelmektedir (Zuboff, 2019). Ayrıca görsel medya ile gözetim ilişkisi, veri toplama süreçlerinin yanı sıra görünürlüğün politik üretimi olarak da ele alınmaktadır. Görüntüler, iktidar ilişkilerinin yürütülmesinde temsili ötesinde rol oynar; gelişen medya ortamında görünürlük politikaları, hangi bireylerin ve hangi anlatıların görünür kılındığını belirlerken, bu süreç aynı zamanda iktidarın yeniden üretildiği bir alan haline gelmektedir. Bu türden bir yaklaşım, görsel politığın siyasal ve toplumsal boyutlarını açıkça tartışır ve iktidarın görsel süreçlerde nasıl kurulduğunu ortaya koymaktadır (Reinhardt, 2023). Dijital gözetim ve görsel iktidar, teknik uygulamalardan ibaret olmayıp, politik ilişkiler, ekonomik çıkarlar ve kültürel temsillerle etkileşime girerek sürekli yeniden şekillenen bir güç ağının parçaları olarak ele alınmaktadır. Dijital görsel pratikler, içerik üretiminin ötesinde, iktidarın görünürlüğünü yapılandıran ve sürdürülmesini sağlayan mekanizmalar olarak işlev görmektedir.

Steyerl'in video-essay ve video enstalasyon pratikleri, tam da bu karmaşık ilişkiler ağını deşifre eden bir düşünme biçimi önermektedir. Sanatçı, belgesel, kurmaca, animasyon ve dijital simülasyon gibi farklı anlatı ve görsel stratejileri bir araya getirerek, görüntünün üretim ve dolaşım koşullarını eserin içeriğine dâhil eder. Sanatçı için video bir temsil aracı olarak görülmez; düşüncenin kurulduğu eleştirel bir alan hâline gelir ve bu açıdan Steyerl'in sanat pratiği, Post-İnternet koşullarında sanatın rolünü yeniden tanımlamaktadır. Dolayısıyla sanat, teknolojik sistemlerin dışında konumlanan eleştirel bir göz olmaktan ziyade, bu sistemlerin içinde işleyen, onları açığa çıkaran ve ifşa eden bir müdahale alanı olarak konumlanmaktadır.

SONUÇ

Hito Steyerl'in Post-İnternet dönemi üretimleri, çağdaş sanat pratiğinde bedensel varlığın dijital altyapılar aracılığıyla yeniden tanımlanmasını ve özneleşme süreçlerinin veriyle etkileşimini kuramsal ve estetik bir düzeyde incelemeye olanak tanımaktadır. "How Not to Be Seen" ve "Factory of the Sun" gibi eserler, bireyin dijital ortamlarda ürettiği izleri salt görünürlük veya temsil ekseninde değerlendirmek yerine, bu izlerin ekonomik, politik ve kültürel güç ağları tarafından şekillendirilen bir veri-beden formuna dönüştüğünü göstermektedir. Steyerl'in video-essay ve video enstalasyonları, bu dönüşümü görsel ve deneyimsel olarak somutlaştırarak, izleyiciyi pasif konumda tutmak yerine, veri-beden mekanizmasının içinde yer alan aktif bir katılımcı hâline getirmektedir.

Sanatçının çalışmaları, dijital gözetimi teknik bir kontrol aracı olmanın ötesinde, öznenin kendi davranışlarını ve algılamalarını yeniden düzenleyen çok katmanlı bir iktidar pratiği olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede, Post-İnternet koşullarında gözetim, görünürlük ve veri ilişkileri üzerinden gerçekleşen sürekli bir biçimlendirme süreci olarak düşünüldüğünde, Steyerl'in eserleri bu süreci izleyicinin deneyimine taşıdığı anlaşılmaktadır. İzleyici, eserdeki beden hareketleri, veri akışları ve dijital arayüzler aracılığıyla, gözetim ve algoritmik sınıflandırma mekanizmalarının özne üzerindeki etkisini deneyimleyerek, veri-bedenin üretim süreçlerine dair eleştirel bir farkındalık geliştirmektedir. Steyerl'in video pratikleri, dijital estetiğin sınırlarını genişleterek, görünürlük, gözetim ve iktidar ilişkilerini sanat üretimi ile kuramsal düşünce arasında köprü kuran bir alan yaratmaktadır. Ayrıca, sanatçının estetik stratejileri, dijital ağların ve veri dolaşımının politik ve ekonomik boyutlarını görünür hale getirerek, veri-bedenin üretim süreçlerini açığa çıkaran bir sorgulama zemini sunmaktadır. Sanatçının ironik ve didaktik anlatı biçimleri, izleyicinin algısını eleştirel ve katılımcı bir şekilde biçimlendirerek, dijital kültürün toplumsal ve bireysel boyutlarını kavrayabilmesini mümkün kılmaktadır.

Steyerl'in video-essay ve video enstalasyonları, Post-İnternet dönemi sanatının bedensel, dijital ve politik bileşenlerini bir araya getirerek, dijital gözetim ve veri-beden ilişkilerinin estetik ve deneyimsel boyutlarıyla izleyiciyi karşı karşıya getirmektedir. Söz konusu eserler, çağdaş sanatın, dijital altyapıların ve gözetim teknolojilerinin karmaşık etkileşimlerini analiz edebilen bir araç olarak değerini ortaya koymakta, izleyiciye sadece bir gözlemci rolü vermekle kalmayıp, veri üretiminin ve dijital özneleşmenin sürekli yeniden şekillenen bir süreç

olduğunu deneyimleme olanağı sunmaktadır. Bu yönüyle Steyerl'in çalışmaları, Post-İnternet sanatının politik, kültürel ve estetik potansiyelini ortaya koyarak, dijital çağda özne, beden ve gözetim ilişkilerine dair disiplinlerarası tartışmalara önemli katkılar sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Foucault, M. (1995). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Vintage Books. (Original work published 1975)
- Foucault, M. (2015). *İktidarın gözü* (I. Ergüden, Çev.). Say Yayınları.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu* (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitabevi Yayınları.
- Bresland, J. (2010). https://blackbird-archive.vcu.edu/v9n1/gallery/ve-bresland_j/ve-origin_page.shtml, (Erişim Tarihi: 12.08.2025).
- Cheney-Lippold, J. (2017). *We are data: Algorithms and the making of our digital selves*. New York University Press.
- Connor, M. (2013). Rhizome > blog > What's Postinternet Got to do with Net Art?, (Erişim Tarihi: 26.07.2025).
- Charlottenborg, K. (2017). <https://kunsthallcharlottenborg.dk/en/exhibitions/hito-steyerl/>
- McHugh, G. (2011). Post-Internet Brescia. https://www.linkartcenter.eu/public/editions/Gene_McHugh_Post_Internet_Link_Editions_2011.pdf (Erişim Tarihi: 12.08.2025).
- Moma (2014). https://www.moma.org/explore/inside_out/2014/06/18/hito-steyerls-how-not-to-be-seen-a-fucking-didactic-educational-mov-file/
- Reinhardt, M. (2023). Spectacle, surveillance, and the ironies of visual politics in the age of autonomous images. *Political Theory*, 51(2), 123–145.
- Steyerl, H. (2009). In Defense of the Poor Image, <https://www.e-flux.com/journal/10/61362/in-defense-of-the-poor-image> (Erişim Tarihi: 25.09.2025).
- Steyerl, H. (2017). *Duty free art: Art in the age of planetary civil war*. Verso.
- Urban, V. (2010). *Foucault*. Say Yayınları.
- Wallace, I. (2014). What Is Post-Internet Art? Understanding the Revolutionary New Art Mov – Phaidon, (Erişim Tarihi: 16.07.2025).
- Wikipedia (2025). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Post-%C4%B0internet>, (Erişim Tarihi: 26.09.2025).
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Profile Books.